

Article Arrival Date

10. 10. 2024

Article Type

Research Article

Article Published Date

25.12.2024

Doi Number: 10.5281/zenodo.14553134

LOOS'UN 'SÜSLEME SUÇTUR' İLKESİ IŞIĞINDA BRÜTALİZM VE SADELİK BRUTALISM AND SIMPLICITY IN THE LIGHT OF LOOS' 'ORNAMENTATION IS A CRIME' PRINCIPLE

Ahmet TAŞKIRAN

Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Mimarlık Güzel Sanatlar Ve Tasarım Fakültesi,
Görsel Sanatlar Bölümü, Sivas, Türkiye / e-posta: ataskiran@cumhuriyet.edu.tr / ORCID ID:
0000-0003-1518-6840

Özet

Pek çok dönem ve akım mimariyle başlamış ve gelişim göstermiştir. Mimari ile birlikte heykelin, resmin hatta müziğin de geliştiğini söyleyebiliriz. O nedenle bir dönemi mimariden bağımsız düşünmek ve anlamak olanaksızdır.

Meydanlarda büyük bir anıt gibi beliren mimari yapılar hizmet sunma görevinin dışında insanlara esinler de vermektedir.

Bu bağlamda modern mimarinin önemli isimlerinden Adolf Loos'un mimari üzerinden ortaya koyduğu kültür ve estetik kuramına göre süsleme düşük insan profilinin bir tezahürüdür. Ona göre güzellik denen olgu yalnızca sadelikte aranmalıdır.

Loos'a göre Art Nouveau ve Secession mimarlığı tüketim ürünü olan, gerçekliğin yerine geçen seyirlik birer nesnedir. Bu bağlamda mimari yapıların yüzeylerinin farklı bezeme öğeleriyle kaplanması insanların yüzüne maske takması kadar ürkütücü ve gerçek güzelliği gizleyicidir.

Loos'un tasarımlarında da beton, cam ve çelik gibi temel yapı elemanlarının görüldüğü, süslemecilikten uzak sade biçimler göze çarpar.

Bu çalışmada Loos'un "süsleme suçtur" görüşü ile değindiği estetik kuramına dair bir ve bu teori ışığında bir biçimlendirme ögesi olarak çimentonun sanat üretimine sunduğu örnekler değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Adolf Loos, Sadelik, Beton, Brütalizm.

Abstract

It started and developed with many periods and current architectures. Along with architecture, we can say that sculpture, painting and even music have developed. Therefore, it is impossible to think and understand a period independent of architecture.

Architectural structures appearing in the squares as a big monument, besides the duty of providing service, also inspire people.

In this context, adolf Loos, one of the important names of modern architecture, is a manifestation of low human profile according to the cultural and aesthetic theory revealed by the architecture. According to him, the phenomenon called beauty should be sought only in simplicity.

According to Loos, Art Nouveau and Secession architecture are consuming products and they are the objects of reality that replace reality. In this context, covering the surfaces of architectural buildings with different decoration elements is as scary as the people wearing the mask on the surface and concealing the real beauty.

Loos's designs also feature simple forms without decoration, where basic building elements such as concrete, glass and steel appear.

In this study, a reading will be made about the aesthetic theory that Loos summarized as "ornament is a crime and in light of that theory, the examples that cement presents to art production will be evaluated.

Keywords: Adolf Loos, Simplicity, Concrete, Brutalism.

Yöntem

Mimar ve kuramcı Adolf Loos'un (1870-1933) toplumsal, kültürel, sanatsal ve iktisadi açılarından değerlendirilebilecek yazı ve söylemleri, mimarlık literatüründe oldukça geniş bir perspektiften ele alınmakta ve yorumlanmaktadır. Modern mimarinin önemli isimlerinden Adolf Loos, mimari üzerinden ortaya koyduğu kültür ve estetik kuramına göre süsleme düşük insan profiline bir tezahürdür. Bu amaçla araştırma kapsamında, betimsel bir araştırma yöntemiyle konuyla ilgili çeşitli kavramlar hakkında tanımlamalar, sınıflandırmalar ve ilişkilendirmeler yapılmıştır. Daha önce konu hakkında çalışmalar ortaya koyan sanatçı / sanatçıların eserleri hem içerik hem de biçimsel yönden incelenmektedir. Bu makalede boyanın reddi ve sanat malzemelerinin yerine alternatif malzemelerle estetik yaratma hususunda birtakım tespitlerin yapılması amaçlanmaktadır.

1.Brütalizm

1.1. Brütalizm Kavramı ve Ortaya Çıkış Süreci

On dokuzuncu yüzyılın sonu, yirminci yüzyılın başında Mimari, sanayi devriminin sonuçlarının yanı sıra, 19. yüzyılda ki geleneksel süslemeci mimari akım ile 20. yüzyılın yenilikçi modern mimari akımı arasında geçişin meydana geldiği bir süreci yaşarken karşımıza çıkar. Bu dönemde şüphesiz modernizm akımına öncülük eden önemli isimlerden biri meşhur “Süsleme ve Suç” (*Ornament and Crime*) yazısı ile Adolf Loos’dur.

Modernizm akımı Loos’un süslemeyi suç olarak görmesinin en büyük sebeplerindendir. Ancak Loos’a göre ekonomik israfı da ikinci sıraya koymak gerekmektedir. Adolf Loos’dan etkilenen modernist mimar Le Corbusier, İkinci Dünya Savaşı sonrasında halkın barınma ihtiyaçlarının yetersizliği ve yaşanan ekonomik sıkıntıların çözüm yolu olarak, ilk kez brüt betonu kullanarak “Unite d’Habitation” (Barınma Ünitesi, Marsilya, Fransa. 1947-1952) binasını yapmıştır. 1954 yılında İngiltere’de Alison ve Peter Smithson tarafından ortaya çıkartılan, Fransızca “beton brüt” yani işlenmemiş beton kelimesinden türemiş Brütalizm kavramı, Le Corbusier’in Unite d’Habitation binasından esinlenerek üretilmiş bütün yapıları nitelendirmek üzere kullanılmıştır.

Şekil 1: Unite d’habitation (Barınma Ünitesi), - Le Corbusier, - Marsilya, Fransa Yapım yılı: 1952

Brütalizm savaş sonrasında, tahrip olmuş şehirlerde ki binaları ve bu şehirleri yeniden inşa etme gerekliliğinden ortaya çıkmıştır. Anlaşılabileceği üzere brütalist tasarımın temel malzemesi, ucuz, kullanışlı ve kolay temin edilebilen bir materyal olarak kendini gösteren betondur. Betonun ucuz olması, işlenmesinin kolay olması, hızla halkın barınma ihtiyacının karşılanması için kısa

sürede ve ucuza birçok binanın yapılmasını mümkün kılmıştır. Bu özelliği sebebiyle Brütalizm, 1950'lerden 1970'lere kadar olan dönemin gözde akımı olmuştur. Beton kadar olmasa da çelik, ahşap ve cam gibi malzemeler de brütalist tarz mimari eserlerde görülmektedir. 1980'lere gelindiğinde, halkın ihtiyaçlarında ki değişimin ve ekonomik gelişmelerinde tesirinde akımın etkisini yavaş yavaş yitirmeye başladığı görülmüştür.

1.2. Modern Mimari ve Brütalizm

Brütalizm binada ki konstrüksiyonu ve yapıda kullanılan malzeme içeriğini gözler önüne seren mimari bir stildir. Kullanılan dokuyu (ağırlıklı olarak betonu) vurgulamış, yapılara örtücü malzeme kullanmamıştır. Kısaca yapıların çıplak gözle kaplamasız (süssüz) algılanabilir olması Brütalizm'in en önemli özelliği, tek ortak paydasıdır. Adolf Loos'un "Süsleme ve Suç" kavramı bu akımın yapılarında kendisini açıkça göstermektedir.

Brütalizm akımının bir diğer özelliği de yapıların çoğunlukla tekrar eden geometrik biçimlere yer vermesidir. Sıkça tekrarlanan bu geometrik şekillerle binaların görselliği vurgulanmaktadır. Ayrıca brütalist binaların ortak noktalarından biri de binaların boyut olarak çok büyük olmasıdır.1980'lerde yapılara yöneltilen eleştiriler sebebiyle ve akımın değerini yitirmemesi adına, brütalist mimarlar, binalara farklı çizgiler ve çeşitli renkler katarak, o dönemde gelişmekte olan Çağdaş Modernizm'den kopmamaya özen gösterdiler. Devasalık eğiliminden vazgeçmişler ve yapılarını daha yumuşak ve yuvarlak forma sokmaya başlamışlardır. Hatta daha önce yapılmış brütalist binaları yeniden elden geçirmeye ve onlara ekstra renkler ekleyerek daha modern bir dokunuş katmaya çalışmışlardır. Bir nevi ufak tarz değişiklikleri ile akımın gözden düşüp yitmesini engellemişlerdir.

Brütalizm akımının simge yapısı olduğunu söylemenin yanlış olmayacağı Le Corbusier'in Unite d'Habitation devasa formdaki eserinde brütalizmin bütün özelliklerini açıkça görülebilmek mümkündür. Bu, yerleşim yerinin inşası sırasında betonu kalıbindan çıkarıldığı haliyle kullanmaya başlamasına neden olmuş ve kullanılan beton malzeme ile tekrar eden ve geometrik biçimlerin birbiriyle uyum sağladığı bir konut yapısı tasarlanmasını sağlamıştır.

Türkiye'de Brütalist ilkelerle kurgulanan ilk modern mimarlık ürünü Altuğ ve Behruz Çinici tarafından yapılan Ankara'da ki Orta Doğu Teknik Üniversitesi kampüsüdür. 1962 yılında inşaatına başlanan kampüs kompleksi çıplak betonun kullanıldığı, kaplamaların yer almadığı öncül bir yapıdır. Yapılarda Le Corbusier'in brütalist etkisi açıkça görülmektedir.

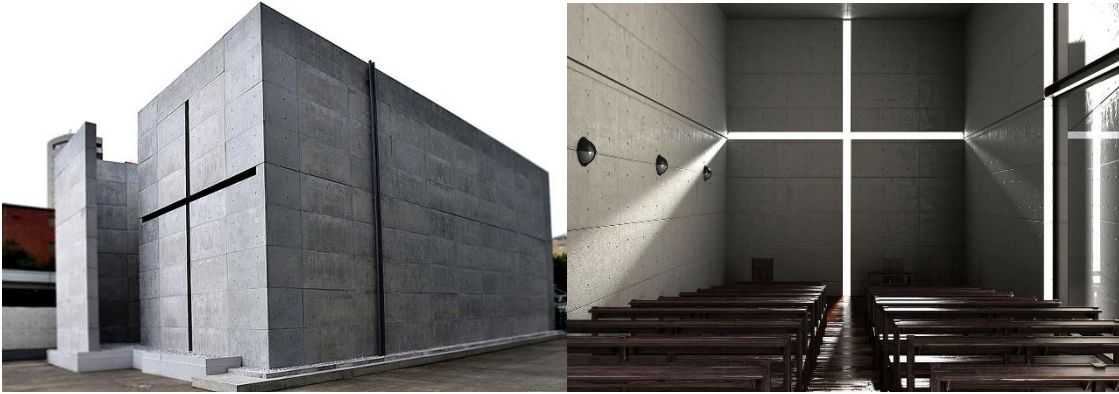
Şekil 2: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Kubbe Altı Salonu

Şekil 3: ODTÜ Mimarlık Fakültesi

1.3.Örneklerle Brütalist Mimari

Brütalizm akımının günümüze kadar gelen ve iz bırakmış, uygulamaya geçirilmiş örnekleri aşağıdaki gibidir:

Şekil 4-5: Church of Light (Işık Kilisesi) - Tadao Ando, - Ibaraki,Osaka,Japonya, 1999

Bu bağlamda bugün bu akımı yapılarında kullanan en saygın isimlerden biri olan mimar Tadao Ando'nun Işık Kilisesi'ni inceleyebiliriz. Dış cephelerde kullanılan brüt beton, yapıya sert bir görünümünden çok, elegant ve kibar bir görünüm kazandırmaktadır. Brütalizm hem dış mekânların yanı sıra hem de iç mekânları tasarlarken de yapının özünü koruyabilen bir ekol olarak değerlendirilebilir.

Şekil 6: Basel Sanat ve Tasarım Okulu - Baur, Bräuning, Durig - Basel, İsviçre, 1961

Şekil 7: Basel Sanat ve Tasarım Okulu - Baur, Bräuning, Durig - Basel, İsviçre, 1961

Bugün sanat okulu öğrencilerinin kullandığı bahçeyi çevreleyen dört bloktan oluşan yapının duvarları ve tavanı beton katlanmış bir kâğıt gibi bir görsele sahip. Binanın bir duvarında uzunlamasına pencere olması, içeri süzülen gün ışığının beton üzerindeki etkisini görsel açıdan görkemli hâle getirmektedir.

Şekil 8: Shibuya (Kule Ev) - Takamitsu Azuma - Tokyo, Japonya, 1966

Mimarın “bitmeyen dikey bir oda” olarak tanımladığı ve tıpkı kocaman bir katı kütleyi anımsatan bu bina, 20 metre karelik küçük bir alan üzerine inşa edilmiştir. Toplam 65 metre karelik bir yaşam ve kullanım alanına sahip olan yapının çatı ve garajı bölümleriyle konsepttir. Beton odalarda ferahlık ve aydınlık hissinin vurgulandığı bu eserin katları dışarıdan gözükebilen yine beton ile üretilmiş merdivenlerle birleştirilmiştir.

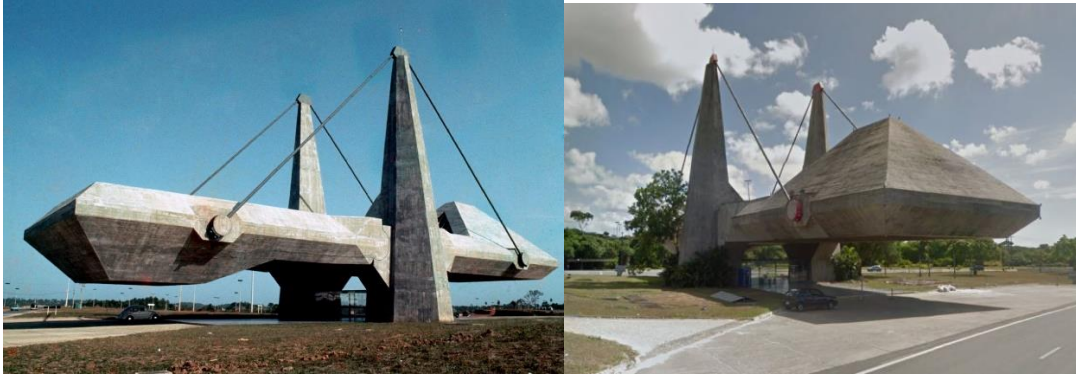
Şekil 9: Orange County Adliyesi, - Paul Rudolph, - New York, ABD, 1967

Yapı üç beton bölmeden oluşmaktadır. Bahçeye bakan cumbalı pencerelere sahip olan bu eserin odaları pencere açıklıkları sayesinde iyi bir şekilde aydınlatılmıştır. 2011 de New York'u da etkileyen Irene Kasırgasında bu bina hasar görmüş ve 2015 yılında kasten yıkılmıştır. New Yorklu mimar, Gene Kaufmann'ın yapıyı satın alıp restore etme talebinde bulunmuşsa da, Orange County yönetimi tarafından reddedilmiş ve yapı kamu malı olarak kalmıştır.

Şekil 10: Trellick Kulesi - Ernö Goldfinger, - Londra, İngiltere, 1972

Londra Belediyesi'ne ait tanınmış mimari eserlerden biri olan 31 katlı bu çok katlı dev beton yapı, korkutucu elemanları nedeniyle, diğer yapılardan ayrılmaktadır. Binada 217 daire yer almakta, asansör ve servis kulesi binaya ayrı olarak inşa edilmiştir. Konutlar her 3 katta 1 ve havada asılı duruyor hissi veren beton köprülerle asansör kulesine bağlanmaktadır.

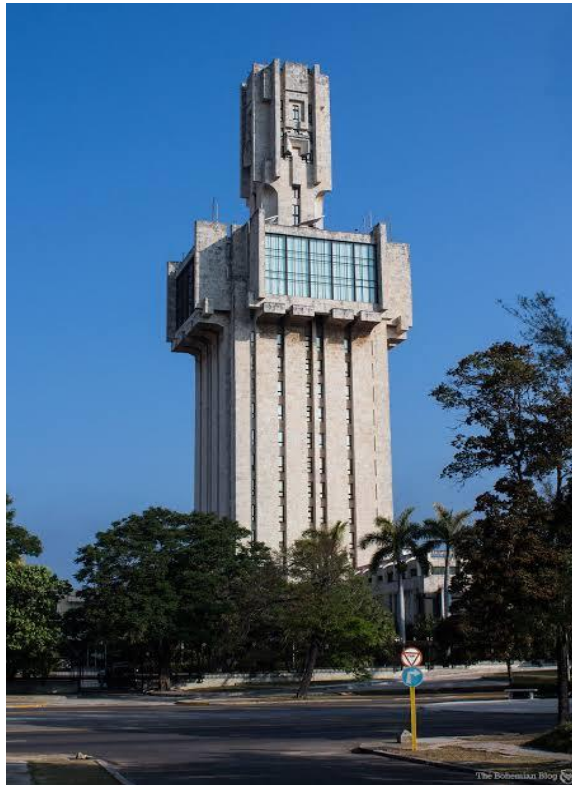
Şekil 11-12: Centro de Expo Kulesi - Joao Filgueiras Lima - Salvador, Bahia, Brezilya, 1974

Bu eser bir sanata dair sergi binası amacıyla düşünülmüş ve uygulanmıştır. Beton bir gövdeye sahip yapı kaba, pürüzlü bir yüzeyden oluşmaktadır ve çelik sütunlarla desteklenmektedir. Bu yapı bir amfi tiyatroya ve ince sütunlar üzerinde duran merdivenlere sahiptir ve salonun bir ucunda havada asılı duran sahne, karşı tarafındaki piramidal galeri ile dengelenmiştir.

Şekil 13: Yol İşleri Bakanlığı Binası - George Çakhava, - Tiflis, Gürcistan, 1975

1920'lerin konstrüktivist Rus mimarlarından etkilenmiş olan binanın mimarı bu yapıyı birbirine kenetlenen anıtsal elemanlarının köklerini doğadan aldığı düşüncesiyle tasarlamıştır. Şu anda Gürcistan Bankası tarafından kullanılan bu binanın amacının mümkün olduğunca az alan kullanırken binanın katlarının bir ağacın dalları gibi dışarıya doğru uzanması hissini ortaya çıkarmaktadır.

Şekil 14: Rus Konsolosluğu (Russian Embassy) - Aleksandr Ročegov - Havana, Küba, 1985

Havana'da bulunan bu bina, “Yedi Kız Kardeş” olarak bilinen Stalin döneminin gökdelenlerinden biridir. Yapı şu anda Hilton Otel zincirine aittir.

Şekil 15: Hemeroscopium Evi - Ensamble Studio, - Madrid, İspanya, 2008

Bu bina gösteriş için inşa edilmiştir. Binadaki büyük beton gövde cam bir duvarla destekleniyor. İnşası bir yıl süren bu binada dikkat çeken unsurlardan biri de beton elemanların ve yapının öne çıkarıldığı uzun yüzme havuzudur.

Şekil 16: Boston Belediye Binası Gerhard Kallmann, - Boston, Massachusetts, 1968

Baş aşağı çevrilmiş dev bir beton pastaya benzetilen bina, tasarımcısı tarafından “mükemmel ve benzersiz, aynı zamanda kültürleri ve tarihleri anımsatan” bir yapı olarak tanımlanıyor. Le Corbuisier stilinde binlerce ton beton kullanılarak inşa edilen yapı, Kallmann ile ortağı McKinnell tarafından antik çağlardan kalma klasik bir eserin modern bir versiyonunu inşa etmek üzere tasarlandı.

Şekil 17: Centre Georges Pompidou Pompideu – Renzo Piano, Richard Rogers - Paris, Fransa, 1977

Bu ekolün temel yapı materyali beton olmakla birlikte, beton gibi soğuk ve ham bir görünüm veren sıvasız yapılmamış tuğla kullanıldığı brütalizm örnekleriyle karşılaşmak ta mümkündür. Brütalizmin modern bir çeşidi olarak karşılaştığımız örneklerden biri de Renzo Piano ve Richard Rogers'ın tasarımları olan “Centre Georges Pompidou” eseridir. Mimarlar burada metal ve cam gibi malzemelerin üzerlerini açıkta bırakmakla tüm binaya modernist ve brütalist bir etki vermeyi başarmayı amaçlamışlardır.

Şekil 18: Residential - Bernard Khoury, - Lübnan, Beyrut, 2015

Şekillerin ve malzemelerin tekrarı ve vurgulanması Brütalist binaların öne çıkan özellikleridir. Mimar Bernard Khoury'nin Beyrut'taki bu binası Brütalist tarzın en iyi örneklerinden biri kabul edilir.

Şekil 19: Jenaro Valverde Marin Binası - Alberto Liner Diaz - San Jose, Kosta Rika, 1976

Kosta Rika'da yer alan bu bina şu anda bölgenin bir kamu kurumu tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. Binanın çevresi rengarenk çiçekler ve ağaçlarla bezenmiş, bu da yapının güçlü karakterini daha da etkileyici hale getirmektedir.

2. Adolf Loos ve Brütalizm

Adolf LOOS (10.12.1870 – 23.08.1933); 10 Aralık 1870'te o zaman Avusturya-Macaristan imparatorluğunun bir parçası olan ve şimdi Çek Cumhuriyeti olan Brno'da (sonra Brünn) dünyaya geldi. Babası taş ustası ve heykeltıraştı. 12 yaşına kadar sağır kaldı ve hayatının geri kalanını işitme engelli olarak geçirdi. Dresden'deki Royal Saxon Politeknik Enstitüsü'nde okudu, burada (Arnold Schönberg, Karl Kraus, Max Oppenheimer, Kokoschka, Peter Altenberg ve Tristan Tzara, gibi) çeşitli avangard sanatçılarla arkadaş oldu.

19'uncu yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan dönemin çağdaş ve sade mimari yaklaşımı, 20'nci yüzyılda mimari alanda ve plastik sanatlarda hızla yaygınlaşmaya ve büyümeye başladı. Adolf Loos, Art Nouveau'daki yalınlaştırma eğilimini mimaride geliştirerek, Art Nouveau ile belirli noktalarda örtüşen, diğer noktalarda ise tamamen ve şiddetle karşı çıkan Modernizm'in temellerinin atılmasına öncülük etti. Özellikle “süsleme ve suç” düşüncesiyle yapının anıtsal değerini reddederek, yapıyı asgari bütçe ile ekonomik olarak yapılması gerektiğini, iktisadi yapının da aynı zamanda topluma ve medeniyetin kültürel gelişimine hitap ettiğini belirtmiştir.

Adolf Loos, sadece modern mimarının ilk dalgasının bir parçası değildi, aynı zamanda takip eden tüm mimarlar için de önemli bir ilham kaynağı oldu. Çalışmaları, özellikle de ünlü “Süsleme ve Suç” (Ornament and Crime) makalesi ve yaptığı yapılar, 19. yüzyılın geleneksel süslemeci kültürü ile 20. yüzyılın yenilikçi modern kültürü arasında ki neslin sembolü oldu. Modern mimarlık için önemli bir figür olan Adolf Loos, Tony Garnier, Auguste Perret, Walter Gropius ve Le Corbusier gibi ünlü modernist sanatçıları ve diğer birçok mimar ve sanatçıyı da etkiledi.

Adolf Loos’dan etkilenen modernist mimar Le Corbusier II. Dünya Savaşı ve sonrasında halkın barınma ihtiyaçlarının yetersizliği ve yaşanan ekonomik sıkıntılar etkisiyle çözüm yolu olarak Brütalizm kavramını ortaya çıkarmıştır. Adolf Loos’un Brütalizmle doğrudan ilgisi olmamakla birlikte kendine özgü yapıtlarıyla ve etkilediği mimar ve sanatçılarla dolaylı olarak Brütalizm akımına öncülük etmiştir.

Her çağın, kendinden önceki çağların tarzlarını reddeden eşsiz bir tarza sahip olduğunu, bunun da yeni bir süs üretmekten daha fazlası olduğunu düşünen Adolf Loos, mimaride fonksiyonelliği ön plana çıkaran bir mimardır. Süsleme ve Suç (Ornament and Crime) metninde, çağın üslubunun ancak süslemeden arınarak yakalanacağı fikrini ön plana çıkarmaktadır. Çağın süsleme modasının geçici olduğunu ve moda göre tasarlanan süslemenin işlevselliğini yitirdiğini ve gereksiz olduğunu savunur. Süslemenin para ve zaman israfına da neden olduğunu, işgücünün ve dolayısıyla sağlığın boşa harcanmasına neden olduğunu düşünür. “Günümüzde artık süslenmesine gerek kalmayan nesnelere süslemek, emek ve malzeme israfı anlamına geliyor.” sözü bu düşüncesini açıkça ortaya koymaktadır. Süslemeden vazgeçildiği zaman modernliğe ayak uydurulacağını ve kazanılacak zamanın ekonomik anlamda da gelişimi sağlayacağını ve böylece çağın üslubunun yakalanmaya başlanacağını düşünür. Aksi durumda yapılacak süslemeyi suçla eşdeğer görür.

Adolf Loos yaptığı eserlerdeki tarzını anlatırken, bir binanın uyanık bir şekilde gizli bir dış cepheye sahip olması ve tüm zenginliklerini iç mekânı için ayırması gerektiğini belirtir. Yani konutta amaç, dışının, içini koruması ve gizlemesidir. Çünkü Loos'a göre evin dışı yüzeyi topluma, içi yani odaları ise kullanıcılarına aittir. Başka bir ifadeyle, ev içinde yaşayanların özgünlüklerinin dışarıda belirgin bir şekilde değil, iç mekânlarda kullanılan malzemeler, dokular ve kişisel eşyalar aracılığıyla ortaya çıkarılmasını önermektedir. Bu nedenle yapıların dış yüzeyleri sade ve süssüz olmalı, iç mekânlar ise içinde yaşayan kişilerin beğenisine uygun olarak tasarlanmalıdır. Genellikle mermer ve dokulu ahşapla dolu mimarın kendi iç mekânları, sadece görsel özellikler olarak değil, belki de işitme kaybını dengelemek için dikkatle tasarlanmış bir akustiğin unsurları olarak oluşturulmuşlardır.

Adolf Loos, “Mimarlık” ve “Tutumlu Olmak Üzerine” başlıklı makalelerinde süsleme konusunda bir değerlendirme yaparak, mimarlığın grafik sanatına indirgenip insanları gerçeklikten uzaklaştırdığını ve gerçekliğin yerini alan gösterişli iki boyutlu mimari ürünün seyredilecek bir nesne haline geldiğini belirtmektedir. Bir başka deyişle Loos, insanın benliğini temsil eden “ev”in mahremiyetini koruması gerekliliğini savunmaktadır.

Loos'un Raumplan tasarımındaki çalışmalarında, 1928'de Viyana'da inşa ettiği Moller Evi ve 1930'da Prag'da inşa ettiği Müller Evi'nde, yirminci yüzyıl sanat anlayışının temel söylemlerinden biri olan iç ve dış bütünlüğü yerine, içeriği dışarıdan ayıran, onu gizli tutan bir tavırla konuta korumacı yaklaşımını sergilemiştir. Özellikle bu iki yapıtında öne sürdüğü tüm ilkeleri ortaya koymuş, “Süsleme ve Suç” metninde ortaya çıkan bu ilkeleri somutlaştırmıştır.

Şekil 20: Moller Evi, Viyana 1928

Şekil 21: Müller Evi, Prag, 1930

3. Brütalizm ve Sanat İlişkisi

3.1.Brütalist Mimari ve Sanat İlişkisi

Tarih boyunca mimari ile heykel sanatı uygulama alanları birbirleriyle etkileşimlidir. Sanayi devrimiyle birlikte meydana gelen gelişmeler, toplumsal ve kültürel yaşamda, dolayısıyla mimarlık ve sanat alanlarındaki bakış açılarındaki köklü değişikliklere neden olmuştur.

20. yy başlarında ortaya çıkan Modernizmle birlikte geleneksellikten uzaklaşmak, plastik sanatlar ve mimarlık disiplinini birbirine yakınlaştırmıştır. De Stijl ve Bauhaus gibi yeni ortaya çıkan sanat akımları bünyelerinde ressamlar, heykeltıraşlar ve mimarlar eserlerini birlikte üretmeye başladılar.

1950'lerde beraber mimari alanda heykelsi yönelimler artmıştır. Bu bağlamda, Antony Caro gibi heykel sanatçıları yapıtlarını mimari heykeller olarak görürken, Le Corbusier gibi mimarlar da yapıtlarında heykelsi etkiye değinmişlerdir. Brütalist mimarlar ise güçlü formlar ve materyalin yarattığı sanatsal ve plastik etkiyle eserlerinde heykelsi tavrı ön plana getirmişlerdir. Brütalizm dışavurumculuk olarak da adlandırılabilir ancak dışavurumculuktan farklı olarak ifadenin dışavurumu değil, malzemenin, işlevin ya da yapının dışavurumudur. Brütalist mimari ve heykel arasındaki ilişkide, her iki alanın materyal, biçim, ritim ve doku gibi temel sanat tasarım ilkeleri ortaklıkları çerçevesinde birleşmektedir.

Şekil 22: Kardeşlik Knoll Anıt Kompleksi, Monument of the Bulgarian-Soviet Friendship, Varna, Bulgaria.1974

3.2. Sadelik ve Sanat

Modernizm’le birlikte Mimari alandaki değişim süslemelerden sıyrılarak, sadelik ve materyalin ön plana çıkmasıyla yeni bir yol izlerken, dönemin sanatı ve sanatçıları da figürü terk ederek soyutlama kavramıyla buluşmuş oldu. Böylece soyut çalışmalarda ve eserlerde bilimsel imkânlar ve materyal önem kazanmış ve 20. yy başlarında köklü değişimlere uğramıştır. Yapılarda balkonlar, binaları heykele dönüştürecek şekilde havada süzülür.

Le Corbusier, Paris’teki İsviçre Pavyonu (1932) eserinde Betonu sıvamaksızın çıplak olarak sergilemiş ve ahşap kalıp izlerinin, damarların, budakların ve ilave çizgilerin beton üzerinde net bir şekilde görünmesini sağlamıştır. Böylece çeşitli spontane desenlerle bir tür kabartma - dokusal ve estetik etki elde etti. Aynı düşünce ile Mathes’te ve Paris’te “hafta sonu evinde” (1935) doğal taşı ve tuğlayı açıkta bırakıp sıvasız bırakarak onların kaba, düzensiz desenlerinden, yapısallığından ve malzemenin doğasından kaynaklanan doku ve ifadelerinden yeni estetik değerler elde etmiştir. Kusurları olabilecek bir malzeme olan beton ile malzemeyi çıplak bir estetikle ifade etmeye çalışan ve betonu plastik bir eleman olarak kaba bir şekilde kullanan isim olmuştur.

Şekil 23: Le Corbusier, İsviçre Pavyonu, Paris (1932)

Şekil 24: Le Corbusier, Haftasonu evi (Savoye), Paris, (1935)

Sonuç

Süslemenin işlevsizliği tartışmasına estetik, fayda ve amaç kavramları üzerinden katılan Alman filozof Theodor Adorno, Bauhaus ve Loos'un süsleme eleştirisinden yola çıkmıştır. Karl Marx'ın iş bölümü ve meta eleştirisi ile Immanuel Kant'ın "sanatta özerklik" kavramına dayanan Adorno'nun argümanı, işlevselliğin gereklilikle olan yakın ilişkisini tartışmıştır. Adorno'ya açısından yapıt, gerekli olanla ve gereksiz olanın çatışmasından doğar; amacı olan ile amacı olmayan bir yapıtta bütünleşir. Dolayısıyla bugün işlevsel olan ya da sembolik anlamı olan sade bir şey, ileride gereksiz ya da süs olarak tanımlanabilir. Loos'un eleştirisi, nesnelere temsil değerinin gerçek anlamlarının önüne geçtiği yönündedir. Bu argümanlardan yola çıkarak, bina cephelerinin gösteri yüzeylerine dönüştüğü ve sadelikten uzak makyajlanmış gösterilerinin yapıldığı günümüz mimarisinde Loos'u hatırlamak önemli olacaktır kanısındayız.

Sanatın her alanında dikkat edilmesi gereken pek çok değişkenin olduğu aşikârdır. Bu teknik kurallar olabildiği gibi estetik kuralları da içinde barındırmaktadır. Bundan yola çıkarsak hemen hemen her dönemde sanatçılar tarafından çok fazla alegori yapılmamış ve kavram karmaşasına sebebiyet vermeyen çalışmalar tercih edilmiştir. Bu bağlamda kavram karmaşasına yer vermemek ve anlatımı sanatın her alanında izleyicisine en sade haliyle sunmak gerekliliği ön plana çıkar. Ve gerekmediği müddetçe karmaşıklığa başvurulmaması gerektiği düşünülmektedir.

Kaynaklar

Akın, G. "Brütalizm, Bir Modernist Üslup", İstanbul: Betonart Dergisi, sayı 8/Sonbahar, 2005.

Arslan, D. "Brütalist Mimari". İstanbul, 2014.

Art- Sanat Dergisi, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Kasım- Aralık (6.SAYI) Hazır Beton ss. 83,84,85,86, 2016.

Banham, R. "Le Brutalisme en architecture, ethique ou esthétique?". Dunod, Paris, 1970.

Polatkan A., Hasan. "Bir Anksiyete Ortamı Olarak Modern Mimarlıkta Brütalizm ve Brütalist Çevre Üzerine Sorular". İstanbul: Betonart Dergisi, sayı 9, s.65, 2006.

Dokgöz, D. – Hacılibeyoğlu, F. "Brüt Beton Net Mimarlık; Ege Üniversitesi Tekstil Mühendisliği Binası". İzmir: Ege Mimarlık Dergisi, sayı:2009/3, ss.33-35, 70, 2009.

Dağdelen Dolgun, E. "Brütalizm Akımı, Geçmiş ve Günümüzdeki Durumu". <https://www.arkitera.com>. Erişim:05 07 2019. <https://www.arkitera.com/gorus/brutalizm-akimi-gecmis-ve-gunumuzdeki-durumu/>

Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı, 1-16, Mart, 2019.

Gottfried, Semper. "Style in the Technical and Tectonic Arts; or Practical Aesthetics" Los Angeles: Getty Publications, 2004.

Heynen, H. "Architecture and Modernity". Massachusetts, London: MIT Press, Cambridge, 1999.

J. Melvin. "İzmler Mimarlığı Anlamak". İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 2009.

Kortan, E. "XX. Yüzyıl Mimarlığına Estetik Açından Bakış". Ankara: Yaprak Kitapevi, 1986.

Loos, Adolf. "Foreword - Spoken Into the Void: Collected Essays 1897-1900". ss. 2-3. Cambridge, Londra: The MIT Press, 1982.

Loos, Adolf. "The Principle of Cladding- Spoken Into the Void: Collected Essays 1897-1900". ss. 66-69. Cambridge, Londra: The MIT Press, 1982.

Loos, Adolf. "The Luxury Vehicle - Spoken Into the Void: Collected Essays 1897-1900". ss. 39-43. Cambridge, Londra: The MIT Press, 1982.

Moravánszky, Ákos, "The Aesthetics of the Mask: The Critical Reception of Wagner's Loos, A., "20. Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifestolar- Süsleme ve Suç ". İstanbul: Mimarlık Vakfı Yayınları s.8-12, 1991

Mimdap. "Brütalizmin Güzel Yanı". <http://www.mimdap.org>. Erişim 10 12 2022.
<http://www.mimdap.org/?p=34818>

Moderne Architektur and Architectural Theory in Central Europe- Otto Wagner: Reflections on the Raiment of Modernity, ed. Harry Francis Mallgrave", ss. 212, 220, 229. Santa Monica: Getty Center, 1993.

Salgın, B. "Brüt Beton, Brütalizm ve Türkiye Örnekleri", Kayseri: Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Stewart, Janet. "Fashioning Vienna: Adolf Loos's Cultural Criticism". London, New York: Routledge, 2000.

Şekiller:

Şekil 1: <https://www.archdaily.com/85971/ad-classics-unite-d-habitation-le-corbusier>, Erişim:06 07 2018.

Şekil 2: https://saltonline.org/tr/1208/konferans-cinici-arsivi-odtuye-bakis_Erişim:08 08 2019.

Şekil 3: https://www.reddit.com/r/brutalism/comments/12tels8/metuodt%C3%BC_faculty_of_architectureankaraturkey/?rdt=56496, Erişim:04 11 2019.

Şekil 4-5: https://www.50for50.world/projects/church-of-the-light_Erişim:09 08 2020.

Şekil 6: <https://openhousebcn.wordpress.com/2013/03/19/openhouse-magazine-solid-folds-architecture-general-trade-school-hermann-baur-basel-switzerland/#more-8694>, Erişim:21 07 2020.

Şekil 7: <http://www.basilea.viaggiarchitettura.it/general-trade-school/>, Erişim:13 08 2021.

Şekil 8: <https://pen-online.com/design/tower-house-at-the-forefront-of-miniature-architecture/> Erişim:06 07 2019.

Şekil 9: <https://www.nps.gov/articles/000/material-matters-mid-century-modern-keynote-gunny-harboe-faia.htm>, Erişim:14 03 2020.

Şekil 10: <https://ajansdijital.com.tr/brutalist-mimari-denince-akla-gelen-10-ornek/>, Erişim:05 07 2019.

Şekil 11-12: <https://dzen.ru/a/YDunDXMvPH9ifYal>, Erişim 10 12 2022.

Şekil 13: <https://theefaction.wordpress.com/2010/08/29/build/>, Erişim:11 12 2022.

Şekil 14: <http://monumentalism.net/havana-soviet-embassy/>, Erişim:05 09 2022.

Şekil 15: https://www.theplan.it/images/895.jpg_ Erişim:18 05 2020.

Şekil 16: <https://www.emirhanaydin.com.tr/2023/10/brut-beton-nedir.html>, Erişim:12 08 2021.

Şekil 17: <https://imaginoso.com/france/paris/pompidou-centre-northwest-elevation>, Erişim:09 07 2019.

Şekil 18: <https://divisare.com/projects/327988-bernard-khoury-ieva-saudargaite-plot-4371>, Erişim:03 05 2019.

Şekil 19: <https://www.newyorker.com/culture/photo-booth/north-via-south-mesoamerican-brutalism>, Erişim:22 11 2022.

Şekil 20: <https://www.fmkorea.com/best/7084756918>, Erişim:06 06 2020.

Şekil 21: <https://www.flickr.com/photos/yekkes/20569673943>, Erişim:13 01 2022.

Şekil 22: <https://www.kathmanduandbeyond.com/the-park-monument-of-the-bulgarian-soviet-friendship-in-varna/>, Erişim:16 01 2022.

Şekil 23: <https://www.mksdarchitects.com/chris-architectural-history-corner-pavillon-suisse-le-corbusier/>, Erişim:05 03 2022.

Şekil 24: <https://ashgabattimes.com/index.php/tm/2024/02/binanyn-fundamentleri-barada/>, Erişim:09 04 2021.